

295. Wł. Mickiewicz do J. I. Kraszewskiego 9 IX 1885 Rkp. BJ 6520 k. 326-327.

[Tłumaczenie:]

[k. 326r]

Paryż, 9 września 1885

Przesyłam, drogi Panie, książki, o które Pan prosił¹. Kiedyś spotkałem Lanfrefya² u Micheleta³. Był to człowiek dystyngowany, ale ciasny umysł. Postanowił zniszczyć w ludzkiej pamięci posąg Napoleona I⁴, by zrobić miejsce Napoleonowi III⁵. Dzięki temu okrył się chwałą, ale żył dłużej niż reputacja jego dzieła, by tak rzec. Gdy cesarstwo legło w gruzach, systematyczne oczernianie pierwszego cesarza stało się przestarzałym banałem, a on nawet nie dokończył tego zmyślnego pamfletu, którego główna idea jest paradoksem i który rozbija się o wielkość więźnia z Wyspy Świętej Heleny, tak jak renanizm o krzyż na Golgocie. Oto pocziwy Domeyko⁶ udał się do Ziemi Świętej z Kalinką⁷ jako przewodnikiem. [k. 326v] Kalinka jest jak Hiszpan z czasów Filipa II⁸, a to całe stronnictwo, którego jest kierownikiem duchowym, przynależy, na planie geografii moralnej, do krainy wiecznych śniegów. Jakże lodowaty podmuch tchnie z dzieł Kalinki! Dusza człowieka staje się cała skostniała z zimna. Ludzie to uwielbiają, ponieważ coś takiego zwalnia czytelnika z wszelkiego wysiłku i z wszelkiego działania. Czytając te teksty, można odnieść wrażenie, iż nic w tym dziwnego, że podzielono Polskę na trzy części, ale dziwne jest to, że nie podzielono każdego Polaka na trzy części! Z jaką czułością pisze o sprzedawczykach i zdrajcach, jakże krzywym okiem patrzy na męczenników! Synowie słynnych sprzedawczyków delektują się pogardą okazywaną tym małym sprzedawczykom, tak jakby większość tych [...] winowajców nie poszła za przykładem danym z góry, a historia [k. 327r] nawet nie raczyła przypisać im hańby imiennie. Jest rzeczą bardzo ciekawą, że jezuici zaciekle, na swój sposób, który niestety nie jest dobry, broniący chrześcijaństwa, jako pierwsi powodują korozję wiary patriotycznej przy pomocy tych samych kwasów, których używają ateści do powodowania korozji wiary religijnej. Po krucjatach zostali templariusze... i my też mamy naszych templariuszy z pięknym krzyżem na płaszczach, dokonujących ukrzyżowania przeszłości swej ojczyzny. Jakże wielkiego płomienia duchowego nam

¹ *Oeuvres complètes de P[ierre] Lanfrey: Correspondance* i prawdopodobnie *Souvenirs d'un reporter...* par Pierre Giffard – zob. list nr 294.

² Pierre Lanfrey (1828-1877) – polityk i historyk francuski, autor m.in. biografii Napoleona I.

³ Jules Michelet – zob. list nr 60.

⁴ *Histoire de Napoléon Ier* par P[ierre] Lanfrey, t. 1-4, Charpentier, 1868-1870. Napoleon Bonaparte – zob. list nr 239.

⁵ Napoleon III – zob. list nr 67.

⁶ Ignacy Domeyko – zob. list nr 236.

⁷ Walerian Kalinka – zob. list nr 294.

⁸ Filip II Habsburg (1527-1598) – król Neapolu i Sycylii, Hiszpanii i Portugalii, gorliwy obrońca katolicyzmu, tępił herezje przy pomocy inkwizycji. Hiszpan z czasów Filipa II – tu: skrajny, ortodoksyjny katolik.

potrzeba, by stopić jednocześnie niegodziwość, która na nas napiera, i hipokryzję [k. 327v] powodującą zgniliznę.

Niech Pan się stara spacerować jak najczęściej. Jest to trudne w przypadku więzienia i również mało przyjemne, jak dla chorego połknięcie lekarstwa. Ale dla Pana niebezpieczny jest brak ruchu. Lektura pozwala umysłowi odpocząć, ale męczy ciało.

Podpisałem już zgodę na druk dwóch arkuszy *Sans cœur*⁹. Myślę, że ta książka zachęci do wydawania po francusku kolejnych Pańskich dzieł. Druk będzie ukończony w tym miesiącu.

Najlepsze życzenia, drogi Panie, i najszczerze wyrazy przyjaźni,

Władysław Mickiewicz

⁹ J. I. Kraszewski, *Sans cœur* – zob. list nr 235.